

DEĞİŞEN TERÖRİZM KONSEPTİNDE LATİN AMERİKA ÜLKELERİNDE TERÖRİZMİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Serkan YENAL¹, Memduh BEGENİRBAŞ²

Öz

İnsanlık tarihine bakıldığında, ilk çağlardan bugüne bireyler ve toplulukları arasında çatışma ve mücadelelerin olduğu görülmektedir. Başlangıçta çıkar çatışmaları ile temellendirilen çatışmalar, zaman geçtikçe toplulukların, en nihayetinde ülke ve ülke topluluklarının mücadelelerine dönüşmüştür.

İnsanlığın terör ve terörizmle tanışmasına ilişkin çeşitli görüşler bulunmaktadır. Buna göre terörizmi ilk çağa ulaştıranlar olduğu gibi modern dönemle başlatan görüşler de bulunmaktadır. Bu durum terörizmin başlangıcına dair bir görüş birliği bulunmadığını ve her dönemde görülebildiğini göstermektedir.

Bağımsızlıklarını uzun süren sömürge dönemi sonrasında kazanan Latin Amerika ülkeleri, sonraki süreçte Soğuk Savaş döneminin ideolojik mücadelesine maruz kalmış, siyasal, ekonomik ve toplumsal pek çok sorunla yüzleşmiştir. Terörizm bu sıkıntılı süreçte, bu ülkelerde yaşam alanı bulmuş, çok sayıda eylem ve bunlar sonucunda çok sayıda kişinin yaşamını yitirmesine yol açmıştır. Çalışmada terörizm teorisinin ve kısa tarihçesinin değerlendirilmesinin ardından Latin Amerika ülkelerinde faaliyet gösteren belli başlı örgütler incelenecektir.

Bu çalışmada özellikle son zamanlarda daha da ön plana çıkan güvenlik ve bu kapsamda ele alınan terörist faaliyetlerden yola çıkarak, terörizmin tanımı, terör örgütlerinin oluşumu ve tarihi gelişim sürecini değerlendirerek, Latin Amerika'daki terör örgütlerinin sınıflandırması, temel motivasyonları, eylem türlerini incelemek, bu sayede ülkemizdeki terörle mücadele stratejilerine katkı sağlamak ve alanda çalışan akademisyenler ve toplum üzerinde farkındalık oluşturmak amaçlanmaktadır. Çalışmada, literatür taraması, betimleme ve örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi

Anahtar Sözcükler: Terörizm, Latin Amerika'da Terörizm, Narko-terör

Jel Kodları: F50,F51,F52

Evaluation of Terrorism in Latin American Countries with Changing Terrorism Concept

Abstract

When the history of humanity is examined, it is seen that there have been conflicts and struggles between individuals and their communities since the early ages. Initially based on interest, conflicts have evolved over time into communities and ultimately the struggles of countries and communities.

There are various views on humanity's introduction to terror and terrorism. Accordingly, there are views that initiated terrorism in the first age as well as in the modern era. This shows that there is no consensus on the onset of terrorism and can be seen in every period.

¹Dr. Öğr. Üyesi, MSÜ KHO Svn. Yön. Bölümü, syenal@kho.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8188-5095

²Doç. Dr. MSÜ KHO Svn. Yön. Bölümü, mbegenirbas@kho.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0917-0973

Latin American countries, which gained their independence after the long colonial period, were subjected to the ideological struggle of the Cold War period and faced many political, economic and social problems. Terrorism has found a living space in these countries during this troubled period and has led to many actions and consequently the death of many people. In this study, following the evaluation of the theory and the history of terrorism, the major organizations operating in Latin American countries will be examined.

In this study, within the scope of the definition of terrorism, the classifications, basic motivations and the types of acts of terror organizations in Latin America will be explained by examining the formation of terrorist organizations and their historical development processes, especially in the context of the security and terrorist activities that have become more prominent recently. As a result, it is aimed to contribute to the anti-terrorism strategies in our country and to raise awareness of academicians and society working in the field. In the study, literature review, description and sampling method was used.

Article Type: Research article

Key Words: Terorizm, Terrorism in Latin America, Narco-terror

Jel Codes: F50,F51,F52

GİRİŞ

Terörizm konusunda yapılan çok sayıda çalışmaya rağmen dünya çapında kabul görmüş ve uzlaşma sağlanmış bir terör tanımına ulaşmak mümkün değildir. Terörizmin son dönemde ulusal boyuttan uluslararası boyuta ulaşması, dünya çapında en önemli güvenlik sorunlarından biri haline gelmesi ve değişik milliyetlere mensup çok sayıda insanın hayatını kaybetmesi ya da ciddi şekilde yaralanması da bu durumu değiştirmemiştir.

Kaynakların önlenemez sınırlılığı, çıkarların farklılaşması ve ülkeler arasında yaşanan sorunların çeşitli hale gelmesi, dünyadaki mücadelelerin ve çatışmaların son bulmasını güçleştirmektedir. Çıkarlar, kaynaklar ve diğer sorunlar ve mücadele olgusu değişmese de çatışmalar sürekli farklılaşmaktadır.

Günümüzde çatışmaların geçmişten farklı olarak iki ordunun karşı karşıya gelerek gerçekleştirdiği klasik savaşların artık yerini farklı türlere bıraktığı bir ortam söz konusudur. Günümüzde mücadele ve çatışmalar, “asimetrik” bir şekil almış, dünya gündeminde ülkeler arası mücadeleler geride kalmakta, devlet dışı aktörlerin de savaş arenasında yerini aldığı yeni bir gündem oluşmaktadır.

Latin Amerika, uzun bir dönem çeşitli ülkelerin sömürgesi konumunda olmuş, zaman içerisinde bağımsızlığını kazansa da Batılı anlamda demokrasiyi ve Batılı değerleri yeteri kadar tecrübe etmemiş ülkelerden oluşmaktadır. Latin Amerika aynı zamanda Soğuk Savaş süresince önemli derecede ideolojik baskıyla da karşı karşıya kalmıştır. Bu noktada, ideolojik olarak da farklı ideolojilerin çatıştığı bir bölge konumundadır. Bölge aynı zamanda farklı etnisitelerin bir arada yaşadığı,

yine gelir adaletsizliklerinin ve kültürel entegrasyon sorunlarının bulunduğu bir bölgedir.

Bu çalışmada özellikle son zamanlarda daha da ön plana çıkan güvenlik ve bu kapsamda ele alınan terörist faaliyetlerden yola çıkarak, terörizmin tanımı, terör örgütlerinin oluşumu ve tarihi gelişim sürecini değerlendirerek, Latin Amerika'daki terör örgütlerinin sınıflandırması, temel motivasyonları, eylem türleri ve ülkelerin terörle mücadele stratejilerini incelemek, bu sayede ülkemizdeki terörle mücadele stratejilerine katkı sağlamak ve alanda çalışan akademisyenler ve toplum üzerinde farkındalık oluşturmak amaçlanmaktadır.

Terörizmin Tanımlanması Sorunu

Terör konusunda dünya çapında geçerli bir tanımlama yapılamamış olması, teröre karşı ülkeler arasında ortak bir tepki oluşturulmasını da önlemektedir. Her ülke kendi bakış açısına göre tanımladığı terör örgütlerini, kendi görüşleri doğrultusunda değerlendirmektedir.

Terör kelimesi “korkuya yol açan eylem diğer bir ifadeyle korkuya neden olan kişi, nesne ya da güç” anlamında kullanılan Latince “terrere” kelimesinden türediği ifade edilmektedir (Wilkinson, 1974:9).

Terörizm literatürüne bakıldığında, terörle ilgili yapılan bazı tanımlamaları şu şekilde inceleyebiliriz: Jenkins’e göre (2003:15) terörizm, “şiddet ya da şiddet tehdidi ile korku ve panik atmosferi yaratarak sosyal ya da siyasal değişimleri gerçekleştirme çabasıdır.” Thornton (2006:43), terörü, “olağanüstü şekilde siyasal davranışları etkilemek üzere şiddetin kullanılması veya şiddet tehdidiyle gerçekleştirilen sembolik eylemler olarak tanımlamıştır.

Makarenko, (2002:3-4) terörizmi tanımlayabilmek için gerekli 5 niteliği ifade etmiştir. Bu kapsamda terörizm,

a) Organize bir grubun üyeleri tarafından uygulanan, daha önceden belirlenmiş şiddet eylemlerinin veya şiddet tehdidinin gerçekleştirilmesi,

b) Tanımlanmış bir düşman arasında veya toplumun belirli bir bölümünde korku yaratmak için tasarlandığından korku, terörizmin bir yan ürünü olmayıp, amaçlanan sonucu ve bu nedenle, terörizm bir korkutma ve bir zorlama aracı,

c) Normalde politik davranışı etkileme girişimi olan önceden belirlenmiş bir politik hedefe ulaşma unsuru,

ç) Doğasında politik olduğu için genellikle isteğe bağlı ve bu nedenle teröristlerin sıklıkla hedeflerini dikkatlice seçme olanağına sahip olması,

d) Nihai hedefinin muhaliflerini yıkmak olmasının yanı sıra, terörizm türlerinin çoğu öncelikle düşmanlarının iradesini kırmakla ve dolayısıyla düşmanlarını bir dizi talepte bulunmaya zorlamakla ilgilidir.

Başeren'e göre (2006:9) terörizm kamuoyu nezdinde önem taşıyan fakat yaratılmak istenen politik hedefle çoğu zaman bağlantısı olmayan kişi ya da alanlara yöneliktir. Burada eylemle karşılaştırıldığında, eylem küçük fakat oluşturulmak istenen etki olağanüstü büyüktür. Diğer bir ifadeyle sembolik bir eylem ya da hedefle büyük kitleleri etkilemek söz konusudur.

Bu tanımlar ve açıklamalardan yola çıkarak farklı ve bütüncül bir tanım oluşturmak gerekirse terörizmi, "Belirli bir ülkede ya da dünya çapında, bireyler ve ülkeler üzerinde korku, dehşet ve panik oluşturarak politik davranışları etkilemek ve ulaşılmak istenen politik amaç doğrultusunda yönlendirebilmek amacıyla şiddet içeren sembolik eylemler gerçekleştirmek ya da eylem tehdidinde bulunmak" biçiminde tanımlayabiliriz (Wilkinson, 1974:9, Jenkins, 2003:15, Thornton, 2006:43; Makarenko, 2002:3-4, Başeren, 2006:9).

Terörizmin Gelişimi ve Terör Dalgaları Yaklaşımı

Terörizm günümüzde tüm dünyayı etkileyen ve büyük kitlesel ölümlere yol açabilecek boyuta gelse de ortaya çıkışı insanlık tarihinin başlangıcına kadar götürülebilmektedir. Terörizm ilk insan ve peygamber olarak geçen Adem Peygamberin çocukları Habil ve Kabil arasında geçen ve Kabil'in Habili'i öldürmesi ile sonuçlanan olayla ilişkilendirilmektedir (Başeren, 2003:57). Terörizm bu şekilde bilinen tarih öncesine kadar ulaştırılabilmektedir. Bununla birlikte böyle bir tarihin olduğu gerçeği çoğu zaman göz ardı edilmiştir. Zira terörizm her dönemde eşit derecede gerçekleşmemiştir. Terörizm açısından göreceli bir sakinlik döneminden sonra, yeniden ortaya çıktığında tarihçesi yok sayılarak sanki yeni bir olgu gibi görülebilmektedir (Laqueur, 2001:vii). Bu durum terörizmin gelişiminin önemini artırmaktadır. Terörizmin nasıl ortaya çıktığı ve değişen dönemlere uyum sağladığı, günümüzdeki terör faaliyetlerinin analizinde de önem kazanmaktadır.

Antik Çağ'da modern terör örgütlerine benzer bir yapılanma içinde olan ve Romalılarca Sicariiler ya da Hançerli adamlar olarak bilinen Judealı Zealotlar vardı. Roma işgali altında Yahudiliğin gereklerini yerine getiremeyeceklerine yönelik tavizsiz inançlarıyla motive olan ve faaliyetlerini gizli sürdüren Zealotlar, Yahudilerden oluşuyordu ve Roma

işgal kuvvetleri ve Romalılarla işbirliği yaptıklarını düşündükleri Yahudilere suikastler düzenliyorlardı (Terrorism-Research İnternet Sitesi, 2019).

Antik dönemde diğer bir örgüt de Hasan Sabbah liderliğinde kurulan Haşhaşilerdi. Buldukları dönemde başta Seçluklu Devleti olmak üzere pek çok devlet için sorun haline gelmişlerdi (Paksoy, 2013). Zealotlarla benzer şekilde dini öğretilerle motive olan Haşhaşiler, Büyük Selçuklu Devletini yıkmayı kendilerine hedef olarak belirlemişler, bu amaçla yine Zealotlara benzer şekilde genellikle hançerle siyasi suikastler gerçekleştirmekteydiler. Çok ciddi bir eğitimden geçirdikleri üyelerine dini eğitim yanında, yabancı dil, felsefe, siyaset gibi eğitimler de vermekte bu şekilde hedeflerini gerçekleştirenceye kadar gizlenmeleri sağlanmaktaydı. (Kırımata, 2019). Haşhaşi Lideri Hasan Sabbah ayetleri kendine göre yorumlamakta, amaçları için uygun bir düşünce sistemi haline getirmekteydi (Terzi, 2016:31).

Haşhaşilerden sonra 1700'lere kadar günümüzdeki anlamda terörizmin kilit unsurlarına rastlanmadı, savaşlar ve çatışmalarda barbarlık yer alsada da terörizmi çağrıştıran hususlar yoktu. 1648 Vestfalya Antlaşması sonrasında krallıklar ve beyliklerin milletteşmesi sürecinde otorite uygulanması ve terörizm gibi faaliyetlerin bastırılması için yeterli araçlar bulunuyordu (Terrorism Resarch, 2019).

1789 Fransız İhtilali'yle birlikte "Devrimci Terörizm" olarak da nitelendirilen dönem başlamış ve bu dönem de Soğuk Savaş'a kadar sürmüştür. Bu çağda iki grup söz konusudur: "Karşı devrimleri önleyebilmek için "devlet terörünü ve terör rejimi"ni oluşturanlar ve devrim yapabilmek için terörü yeniden yorumlayıp buna göre eylemlerini şekillendirenler. Bu dönemdeki terör eylemleri monarşilerin tasfiyesi ve ulus devletlerin oluşturulmasına yönelmiş, 19. yüzyılın ortalarından itibaren de toplum ve devletleri dönüştürebilmeyi amaçlayan anarşistler modern terörizmi gündeme getirmiştir (Türkiye Barolar Birliği, 2006:30). Anarşistler, her kötülüğün kökenini "yönetime" bağlamış ve "başsızlık" anlamına gelen "anarşi" kelimesini otoriteye karşı bir tutum olarak geliştirmişlerdir. Anarşizmin "Otorite nasıl yok edilebilir?" sorunsalı ile yola açılan Anarşistler, gerçekleştirdikleri terör eylemleri ile Fransa Cumhurbaşkanı Carnot'u, Avusturya İmparatoriçesi Elizabeth'i, ABD Başkanı Mckinley'i öldürmüş, pek çok ülkede polise, tiyatro izleyicilerine, kahvehanelere yönelik çok sayıda eylem gerçekleştirerek sayısız insanı öldürmüştür (Caşın, 2008:248-250). Bu tarz terörizm de Soğuk Savaşla birlikte sona ermiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle birlikte terörizm devrimcilerin etkisinden çıkarak bir "Soğuk Savaş Silahına" ve "dış politika enstrümanına" dönüşmüştür. Bu dönemde ülkeler, yaşanan dünya savaşlarının da etkisiyle birbirleriyle doğrudan savaşmak yerine, çeşitli terör grupları oluşturarak ya da var olan terör gruplarına destek vererek terörizmi bir araç olarak kullanmıştır. Bu dönem tek kutuplu düzenin kurulduğu, SSCB'nin yıkılışına kadar sürmüştür. Ardından 1990'lı yıllarla birlikte terörizm küresel asimetrik tehdit konumuna gelmiştir (Türkiye Barolar Birliği, 2006:39).

Terörizmin gelişimi ve yaygınlaşmasına dair literatür incelendiğinde, birbirinin ardılı dört dalganın bulunduğu David C. Rapoport'un (2011) analizi ön plana çıkmaktadır. Rapoport'a göre, modern anlamda terörizm, 1880'de Rusya'da başlamış ve 10 yıllık süreçte Batı Avrupa, Balkanlar ve Asya'ya yayılarak 1920'de tamamlanmıştır. Anarşist Terör Dalgası olarak da ifade edilen bu dalga 40 yıl sürmüştür. İkinci dalga olan "Sömürge Karşıtı Dalga" 1920'lerde başlayarak 1960'larda son bulmuştur. 1960'larda başlayan üçüncü dalga "Yeni Sol Dalga" olarak nitelendirilmektedir ve Nepal, İspanya, İngiltere, Peru ve Kolombiya'da aktif olan birkaç grup bırakarak 1979'da yerini dördüncü dalga olan "Dini Dalgaya" bırakmıştır. Bu dalga da önceki dalgalar gibi gelişirse 2025 yılına kadar yerini diğer bir dalgaya bırakarak kaybolması beklenmektedir (Rapoport, 2013: 282).

Yeni Nesil Terörizm

11 Eylül 2001'de, ABD'de Washington ve New York'tan kaçırılan uçaklarla gerçekleştirilen saldırılarda, 2977 kişi hayatını kaybederken, 6 binden fazla kişi yaralandı. ABD ekonomisi bu olay sebebiyle 120 milyar doların üzerinde kayba uğradı (BBC, 2019). 11 Eylül saldırılarının ortaya çıkardığı tablo artık dünyada hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını kanıtliyordu. Siyaset, diplomasi, savunma politikaları bir daha eskiye dönmek üzere değişikliğe uğradı. Bu değişimlerden bir tanesi de terörizmin boyutlarının ve türlerinin değişmesiydi.

Klasik terörizm anlayışı, belli bir ülkede terör örgütünün hedefleri doğrultusunda gerçekleştirilen sembolik eylemlerle sınırlıyken 11 Eylül'le birlikte terörizm boyut değiştirmiştir. Artık terörizm, ulusal boyutun ve hedeflerin ötesinde, uluslar ötesi seviyede hem daha sembolik hedeflere yönelen hem de daha çok sayıda insanı öldürebilen ve savaş benzeri sonuçlar doğuran bir hal almıştır.

Saldırıların hedefindeki Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon, ABD ile bütünleşmiş, kapitalizmin, küreselleşme ve ABD hegemonyasının

sembolleriydi. Bu hedeflere gerçekleşen saldırılar, adeta ABD'nin hegemonik gücüne bir meydan okumaydı. Aynı zamanda Yeni Nesil Terörizmin ve artık dünyada hiçbir yerin terör tehlikesinin uzağında olmadığını ilanı niteliği taşıyordu (Yenal, 2013:27-28).

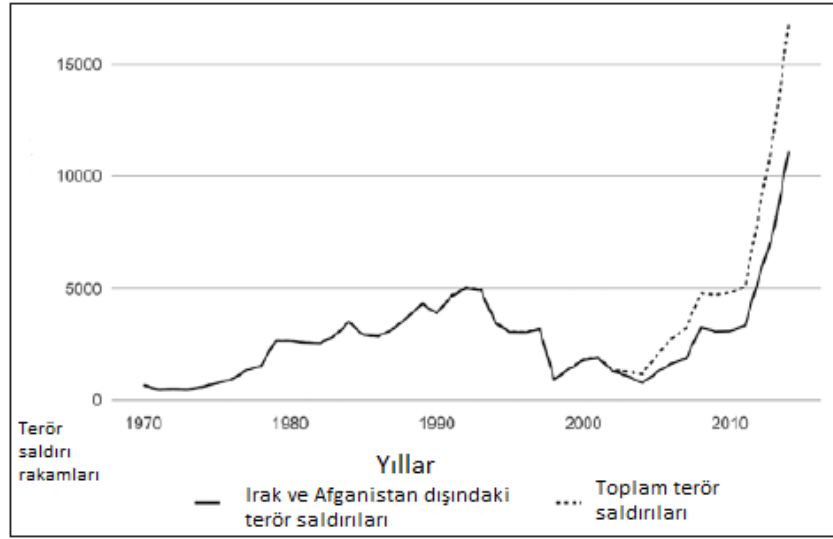
Terör, 11 Eylül sonrasında bütün dünyaya kendini tanıtmıştır. Terör, Batının dışında kalan belirli bölgelerin hayal edilme biçiminin ve uzun ve tehlikeli koşullar zincirinin son halkasıdır ve bunun sonucunda bu bölgeler Batılılar tarafından “risk bölgeleri” olarak tanımlanmıştır. Terörün doğası değişmiş, eylemler daha fazla ölümcülleşmiştir. Saldırıları en fazla tahribat yapacak şekilde gerçekleştirilmektedir (Bankoff, 2004:377-378).

11 Eylül saldırıları ile birlikte, terörizmin uluslar arası boyuta taşınması, aynı zamanda gelecekte terörizmin bir savaş biçimi olarak kullanılmasının da önünü açmaktaydı. Zira devletler artık konvansiyonel silahlarla gerçekleştirilen mücadelelerden ziyade asimetrik tehditler ve savaşlarla karşı karşıya kalmaktadır. Buna göre devletler, kendi içlerinde gerçekleştirilen eylemlerde ya da ülke dışında yürüttükleri mücadelelerde karşılarında bir devletin desteklediği ya da devlet dışı organizasyonların bizzat yürüttüğü terör faaliyetleriyle yüz yüze kalmaktadır. Devletler çıkarları için yürüttükleri mücadeleleri bu örgütlere havale ederek bir anlamda taşeron şirket mantığıyla hareket etmektedir.

11 Eylül saldırıları sonrasında, terör örgütlerine yönelik küresel boyutta yürütülen “Terörizme Karşı Savaş” stratejisinin etkinliği üzerine tartışmalar, ülkeleri terörizmle mücadele konusunda yeni ve farklı boyutları olan stratejilere yönlendirmiştir (Kurum ve Avcı, 2018:38).

11 Eylül'ün hemen sonrasında dönemin ABD Başkanı George W. Bush dünya devletlerine “Ya Bizimlesiniz, Ya teröristlerle” söylemiyle iki seçenek sundu ve teröre karşı savaş ilan etti. Bu şekilde ülkeler arasında ABD çıkarları yanında yer alan devletler ve ABD çıkarlarının karşısındaki devletler biçiminde bir sınıflandırma yapılmış ve Afganistan ve Irak müdahaleleri gerçekleştirilmiştir.

Aşağıda 1970'lerden günümüze gelen süreçte, terör saldırı rakamları verilmektedir.

Şekil 1:1970'den Günümüze Terör Saldırı Rakamları

Kaynak: (Smith ve Zeigler, 2017:2)

Grafikten de anlaşılacağı üzere, 1970'li yıllarda az sayıda gerçekleşen terör eylemi sayısı 1990'lara gelen süreçte artmaya başlamış, 2001 sonrasında ise sert bir yükseliş göstererek 2010 sonrasında 16.000 rakamını geçmiştir. Bu durum terörizmin 2001 yılından sonra adeta bir sıçrama gerçekleştirdiğini ortaya koymaktadır.

Özellikle 11 Eylül sonrasında, terörle mücadele politikalarında savaş ve suç unsurlarını bir arada kullanan örgütlerle mücadele söz konusu olmuştur. Zira terör örgütleri artık terör eylemleri gerçekleştirmekle birlikte aynı zamanda birer suç örgütü haline de gelmiştir. Mevcut güvenlikleştirme süreçlerinde dış tehditler aynı zamanda iç tehdit konumuna gelmiş, toplumsal korkular, devletin korkularıyla birleşmiş aynı zamanda suç kontrol mekanizmaları, savunma mekanizmalarıyla birleşmiştir (Böhm, Rubilar ve Sandino, 2012:47)

11 Eylül sonrasında özellikle Orta Doğu bölgesinde gerçekleşen Arap Baharı, darbeler ve iç savaşlar dünya yapında terör eylemlerinde önemli bir artışa sebep olmuştur. Bu dönemde dünya kamuoyunu uzun süre meşgul eden terör grupları ortaya çıkmıştır. DAEŞ terör örgütü, Irak ve Suriye'de bir devlet ilan edecek derecede güçlenmiş ve dünya gündemini belirlemiştir. DAEŞ'le birlikte Yabancı Savaşçılar olarak nitelendirilen ve yerleşik

buldukları ülkeden başka bir bölgede terör faaliyetlerine katılan yeni bir grup terörist profili oluşmuştur.

2014'e kadar 54.000 Yabancı Savaşçının bölgeye geldiği ve bunlar arasında 14.000 Çeçen, 12.000 Suudi Arabistan, 9.000 Lübnanlı ve pek çok diğer ülkeden katılımcının bulunduğu ifade edilmektedir (Hashim, 2014). Bu rakamlar Yabancı Savaşçıların oluşturduğu terörizmin gelecekte gelebileceği durumu gösteren korkutucu bir tabloyu gündeme taşımıştır.

Geçmişte savaşa karar verme ve bir ülke içinde düşman ve terörist olarak nitelendirilen birey ve gruplara karşı mücadele oldukça karmaşıktı. Terörizme karşı verilen mücadele, istisnai hukuk kuralları oluşturularak ya da hukuka rağmen gerçekleştiriliyordu. Günümüzde ise, "savaş ilan etme" ve olası düşmanlara karşı yürütülen mücadele, modern hukukun ve ulusal egemenlik nosyonunun üzerinde gerçekleşmektedir. Bu durumda da insan hakları ihlalleri gerçekleşmekte ve bunu değiştirmek için çok çaba harcanması gerekmektedir (Böhm, Rubilar ve Sandino, 2012:4)

Çalışmamızın bundan sonraki bölümünde Latin Amerika'da faaliyet gösteren terör örgütleri incelenecektir.

Latin Amerika'da Terörizm

Latin Amerika, Güney Amerika'nın bütünü ile birlikte Meksika, Orta Amerika ve Karayip Adalarını kapsayan bir bölgedir. Bölge halkları genel olarak Latince kökenli diller konuşmaktadır. Bölge, 15. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar İspanyol ve Portekizliler tarafından sömürgeleştirilmiş ülkelerden oluşmaktadır. Bölge ülkeleri, genel olarak 18. ve 19. yüzyıl döneminde bağımsızlıklarını kazanmıştır. İspanyol ve Portekizli unsurların bölgede uzun süre hüküm sürmesinden dolayı, bölgenin Latin Amerika yerine İberoamerika biçiminde adlandırılmasının daha doğru olabileceği ifade edilmektedir (Bushnell, Kittleson ve Lockhart, 2019).

Ekonomik ve siyasal istikrarsızlıklarla karşı karşıya kalan bu devletler, altyapı yetersizlikleri sebebiyle, günümüzde de bu sorunları aşmamaktadır (Turan, 2010). Latin Amerika ekonomisi, Brezilya, Arjantin, Meksika ve Şili olmak üzere dört ana ülke tarafından oluşturulmakta, ekonomik gelişmeler sayılan ülkelerle birlikte, Kolombiya, Peru ve Venezuelayı da beraberinde şekillendirmektedir (Sevinç, 2019).

Brezilya, Guatemala, Honduras, Kolombiya, Meksika, El Salvador ve Venezuela, Dünyanın en fazla suç işlenen bölgeleri arasındadır. Her gün işlenen her dört cinayetten bir tanesi bu ülkelerde gerçekleşmektedir. Bölge ülkeleri, dünyadaki en ölümcül 50 şehirden 43'üne sahiptir ve cinayet

ortalaması, küresel ortalamanın üç katına karşılık gelmektedir (Schoen, 2019). Latin Amerika bu görünümüyle, terörizm dışında da pek çok sorunla karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

Latin Amerika'daki terörizm incelendiğinde, birbirinden çok farklı terörizm formlarının olduğu görülmektedir. Bütün bunları bir araya getiren ve birlikte değerlendirerek “Latin Amerika Terörizmi” biçiminde oluşturulabilecek bir tanım bulunmamaktadır. Her Latin Amerika ülkesinde farklı ve özel siyasal durumlardan, ekonomik mücadelelerden ve ideojilerden oluşan ve şekillenen örgütler ve faaliyetler vardır (Böhm, Rubilar ve Sandino, 2012:4).

Terör kelimesi Latin Amerika'yla bağlantılı olarak ilk defa, ABD eski Dışişleri Bakanı John Dulles tarafından kullanılmıştır. Guatemala'da seçimle işbaşına gelen Jacop Arbenz başkanlığındaki hükümet, ABD destekli bir darbeye devrilmiştir. Darbenin ardından Dulles Arbenz yönetimindeki Guatemala'nın “Devlet Terörü” gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. ABD sonraki süreçte de Arjantin, Brezilya, Honduras, El Salvador, Bolivya ve Nikaragua'da benzer müdahalelerde bulunmuştur (Afat, 2004).

Yerlilerle yürütülen mücadele, köle hareketleri ve isyanları, iç savaşlar, terörün Latin Amerika'da sürekliliğini sağlamıştır. Latin Amerika'da 1960'dan bu yana sol kanat terörizmi baskın olsa da sağ kanat terörizminin ve kontr-terör faaliyetlerinin de kendini yer yer gösterdiği görülmektedir. 1968 ile 1978 arasında yoğunlaşan terör faaliyetleri kapsamında bir değerlendirme yapıldığında, o dönemde dünyadaki terör eylemlerinin yaklaşık yüzde 27'sinin bu bölgede gerçekleşmekteydi (Heritage Foundation, 1979). Bu durum Latin Amerika'nın uluslararası terörizmin açısından önemli bir sorun merkezi olduğunu ortaya koymaktadır.

Bütün Latin Amerika ülkeleri için ortak bir terör tanımı oluşturulabilecek tek durum, “Devlet Terörizmi”dir.¹ Bu dönemde özellikle ABD tarafından desteklenen yönetimler, kendi halkına yönelik “devlet terörü” olarak nitelendirilebilecek uygulamalar geliştirmiştir. Bu rejimler, kendine karşı çıkanlar ve direnişçilerle savaşmış, buna rağmen bazı direnişçiler idealleri olan sosyalizm ya da komünizme silahlı mücadele yoluyla ulaşmaya çalışmıştır (Böhm, Rubilar ve Sandino, 2012:48). Bu hareketlerin bazılarının ilerleyen süreçte terör hareketlerine dönüştüğü ifade edilebilecektir.

Soğuk Savaş boyunca, ABD ve Sovyetler Birliği arasında süren ideolojik mücadelenin en yoğun yaşandığı yerler arasında olan, sonraki süreçte de tek kutuplu sistemle birlikte, sahip oldukları doğal kaynaklar ve nüfusu sebebiyle önemli bir pazar olması sebebiyle, stratejik önemini daha

da artıran Latin Amerika’da terör uzun zamandır sorun teşkil etmektedir. Uyuşturucu ve silah kaçakçılarının, istihbarat örgütlerinin, isyancı grupların, baskıcı yönetimlerin yer aldığı bu sistem içerisinde farklı aktörler kendi amaçlarını gerçekleştirmek için terörizme yönelmiştir (Afat, 2004).

Kolombiya’da Terörizm

Kolombiya’daki yerel terör hareketleri, 1920-1930’lara dayanmaktadır. Yerel gruplar, kahve tarımı yapılan bölgelerde arazi sahiplerinin, tarım işçilerine uyguladığı baskı, kötü çalışma koşulları, arazi mülkiyeti gibi gerekçelerle ayaklandı. Bu gruplara karşı güç kullanılması, 1930’larda bu direniş gruplarının silahlı bir boyuta ulaşmasının zeminini hazırladı (Vargas, 1999). Yine 1948- 1958 arası Kolombiya’da gerçekleşen “La Violencia” adlı kanlı sivil savaş sırasında Kolombiya Muhafazakar Partisi ve Kolombiya Liberal Partisi arasında çatışmalar yaşanmış ve bu çatışmalar sonucunda pek çok örgüt doğmuştur (ICCT, 2017).

Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri FARC, Kolombiya Komünist Partisinin silahlı kanadı olarak Manuel Marulanda tarafından kurulmuştur (Time Turk, 2017). İlerleyen dönemde FARC, resmi olarak partiden ayrılmıştır. İdeolojisi ve siyasal hedeflerini Jacobo Arenas belirlemiştir. Arenas, 1982’deki 7. Gerilla Konferansını organize etti ve FARC’ın Halk Ordusu’na dönüşmesi için gerekli stratejileri içeren “Stratejik Planı” hazırladı. İlk EP (Ejercito del Pueblo-Halk Ordusu) bu konferans sırasında oluşturuldu. Konferansta FARC’ın yasal ve yasa dışı yöntemlerle on yıl içinde iktidarı ele geçirmesi hedef olarak belirlendi. Bu hedef, Marksist ve Komünistlerin “her türlü mücadele türünün birleşimi” olarak ifade ettiği yöntemdir. Bu şekilde grubun hem siyasal hem de silahlı biçimde oluşturulması sağlanmıştır (Van Engeland ve Rudolph, 2016:138).

Zaman zaman militan sayısı on sekiz bini bulan örgüt, Kolombiya’nın yüzde 40’ını kontrol edebilmiştir (CNN Türk, 2016). Örgüt çok sayıda fidye ve kaçırma olayından sorumlu olup 700’ü bulan sayıda rehineye sahip olmuştur (US Department of State, 2017). Örgüt, finansmanını büyük ölçüde uyuşturucu ticaretinden elde etmekte olup, elde ettiği gelirin 1 milyar dolara ulaştığı tahmin edilmektedir. İdeolojik olarak Sosyalizm ve Bolivarizmi benimseyen örgüt, bu sebeple, Venezuela devlet başkanı Hugo Chavez tarafından aleni olarak desteklenmiştir. Bu durum iki ülkeyi defalarca savaşa yaklaştırmıştır (Şan, 2019). Zaman içinde özellikle uyuşturucu ticaretinden elde ettiği gelirle önemli ölçüde büyüyen FARC, küçük bir yerel örgütten büyük bir silahlı güce yükselmiştir (Vargas, 1999).

Örgüt çoğunlukla, toplumun alt gelir grubunun desteğini kazanmış ve bütün ülke yerine yerel düzeyde örgütlenerek, destek aramıştır. Bugüne

kadar hedeflediği rejim değişikliği amacına ulaşamamıştır. 1980’li yıllarda Hükümetle barış antlaşması yapmak amacıyla yürütülen faaliyetler neticesinde, her ne kadar partileşerek Kolombiya Parlamentosunda siyasi bir otorite oluşturmaya çalışsa da, örgüt militanlarca siyasetten uzaklaştırılmış ve sonunda barış antlaşması feshedilerek silahlı eylemlere tekrar dönmüştür.

1980-2000 arası dönemde çeşitli zamanlarda barış denemeleri yaşanmış ancak bunlarda başarı sağlanamamıştır. Kolombiya’da 2010’da iktidara gelen daha önceki hükümetlerde savunma bakanlığı görevinde bulunan Juan Manule Santos, terörle mücadelede başlangıçta sert bir siyaset izlese de sonraki dönemde müzakereye ağırlık vermiştir. 2011’de başlayan barış görüşmeleri 2012 yılında kamuoyuna resmi olarak duyurulmuş, görüşmeler bu tarihten sonra açık bir şekilde yürütülmeye başlanmıştır. Barış görüşmelerine giden süreçte Kolombiya Hükümeti, başarılı operasyonlarıyla örgütü yıpratmış, üye sayısının azalmasına neden olmuştur. Sonraki süreçte müzakere siyasetine yönelen Santos’un kararlılığı ve iki tarafın da çatışmanın sürdürülemez ve nihai zaferin imkânsız olduğuna yönelik inançları, bölge ülkeleri ve ABD’nin barış yönündeki baskı ve çabaları etkili olmuştur (Hamsici, 2016).

48 milyonluk nüfusa sahip Kolombiya’da 50 yıldan fazla bir süre devam eden terörizm, çatışmalar ve iç savaş ile 260 binden fazla kişi yaşamını yitirmiş, 6 milyondan fazla kişi de göç etmek zorunda kalmıştır (CNN Türk, 2019).

Örgüt, 2015 Eylül’ünde Küba’nın ara buluculuğu ile Kolombiya Hükümeti ile anlaşmaya varmış ve eylemlerini sonlandırmış, Eylül 2016’da da kalıcı antlaşma imzalamıştır (Time Türk, 2017). Antlaşma doğrultusunda FARC, Aralık 2016’da Birleşmiş Milletler gözetiminde buldukları bölgeleri terk etmeye başlamış, bu süreç 2017’de de devam etmiştir. Bu süreçte 7.000 militan teslim olurken, 8000’in üzerinde silaha da el konulduğu tahmin edilmektedir (US Department of State, 2017).

Barış sonrasında Dönemin devlet başkanı Juan Manuel Santos antlaşma sonrasında Nobel Ödülü alırken, FARC da Kongre’de beş koltuğa sahip bir siyasi partiye dönüşmüştür. Ancak örgüt üyelerinin çekildiği bölgelerde hâlâ güvenlik sağlanabilmiş değildir. Ülke genelinde savaştan bu yana 85 eski örgüt mensubunun öldürüldüğü ifade edilmektedir. Bunda da barışa yanaşmayan militanların bulunduğu ve bunların da devlet güçleriyle çatışmaya devam ettiği ve mutlak barışın ve eylemsizliğin sağlanmasının kısa vadede mümkün gözükmediği değerlendirilmektedir. (Gazete Duvar, 2019).

1965'te kurulan ve Marksist-Leninist bir terör örgütü olan Ulusal Kurtuluş Ordusu (ELN) yaklaşık iki bin militana sahiptir. Saldırı kabiliyeti zaman içerisinde azaltılsa da saldırılarına ve eylemlerine devam etmektedir. ELN, büyük ölçüde, Kuzey, Kuzeydoğu ve Güneybatı Kolombiya'da kırsal ve dağlık bölgelerle, üssünün bulunduğu Venezuela sınırında faaliyetlerini sürdürmektedir. İlerleyen dönem içerisinde FARC örgütü ile ortak eylemler de gerçekleştirmiştir. Grup, FARC gibi uyuşturucu kaçakçılığı ve petrol ve gaz şirketlerine gerçekleştirdikleri saldırılarla finansmanını sağlamaktadır. ELN, son yıllarda petrol boru hatları ve ekipmanlarına yönelik saldırılarına ve fidye amaçlı kaçırma faaliyetlerine ağırlık vermektedir. 2014 yılında hükümetle barış görüşmeleri gerçekleştirme kararı alsalar da bundan sonuç alınmamıştır.

Bu iki örgüt, ABD, Kanada ve Avrupa Birliği tarafından terör örgütü olarak kabul edilse de Birleşmiş Milletlerin terör listesinde yer almamaktadır (Sullivan ve Beittel, 2016: 3-4). Bu durum da çalışmamızın başında yer alan terörizmin tanımlanmasındaki soruna bir örnek teşkil etmektedir.

Peru'da Terörizm

Aydınlık Yol Terör Örgütü, 1970'de, Peru'da Çin ve Sovyetler Birliği yanlısı komünist partilerden ayrılarak Peru Komünist Partisi'ni kuran bir grup tarafından kurulmuştur. Sonralarda ise adını Perulu eski bir Komünist olan Jose Carlos Mariategui'nin "Sandero Luminoso (Aydınlık Yol)" söyleminden hareketle "Aydınlık Yol" olarak değiştirmiş ve Sanderistalar olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Abimael Guzman tarafından kurulan örgüt, kendini dünya komünizminin öncü kolu olarak tanımlamakta ve burjuva demokrasisi yerine komünizmi kurmayı amaçlamaktaydı. Bu amaçlarına da uzun bir askeri mücadeleyle ulaşacaklarına inanıyorlardı. Burjuvazinin kurumları olarak niteledikleri kurumlara karşı şiddetli saldırılara karşı saldırılarda bulunan örgüt, 1980'lerin ortalarından sonra Lima ve Callao gibi kent merkezlerinde terör eylemleri gerçekleştirdiler (Time Türk İnternet Sitesi, 2019).

Peru'da uzun süre devam eden iç çatışmalarda yaklaşık 70 bin kişi hayatını kaybetmiştir. Örgütle yürütülen mücadeleler neticesinde, örgütün önde gelen elebaşlarının çoğunluğu yakalanmıştır (BBC News, 2014). 1992'de örgüt elebaşı yakalanmış ve örgüt dağılma sürecine girmiştir (Time Türk İnternet Sitesi, 2019). Örgüt, ABD'de de uyuşturucu kaçakçılığı ile suçlanan Victor ve Jorge Quispe Palomino kardeşlerin liderliğinde kokain üretilen bölgelerde varlığını devam ettirmektedir (Hürriyet İnternet Sitesi 2015).

Peru Askeri güçleri tarafından gerçekleştirilen operasyonlar neticesinde örgüt tamamen yok edilemese de, hareket alanı Apurimac, Ene ve Montaro Nehri Vadisiyle sınırlandırılmıştır. Örgüt finansmanını, uyuşturucu üretimi ve ticareti, başka örgütlerin uyuşturucu gelirleri ve vergilere el koyma gibi faaliyetlerden sağlamaktadır. 250-300 silahlı militanı bulunduğu ve yıllık terör eylemi sayısının 15-20 arasında değiştiği ifade edilmektedir (Sullivan ve Beittel, 2016:7).

Peru'da ayrıca, Tupac Amaru Devrimci Hareketi (Tupac Amaru Revolutionary Movement-MRTA) isimli Marksist-Leninist çizgide bir terör örgütü, 1983'ten bu yana faaliyet göstermektedir. Peru'da Marksist bir yönetim oluşturmayı ve tüm yabancı ve emperyal unsurları ülkeden çıkarmayı amaçlayan örgüt, bombalama, adam kaçırma, pusu kurma ve suikast tarzı çok sayıda eylem gerçekleştirmiştir. Özellikle Peru Hükümet yetkilileri ve Amerikan unsurları ve şirketlerine yönelik eylemlerle adını duyurmuştur. 1980'li yıllarda 3000 üyeye kadar çıkan örgüt, sonrasında Peru hükümetinin operasyonlarıyla zayıflamıştır. Bu dönemde Aydınlık Yol örgütü ile de çatışmalara giren örgüt 1990'lı yılların sonunda doğru etkinliğini yitirmiştir. Bölgede ayrıca Radikal Şii örgütler ve Hizbullah da faaliyet göstermekte olup, özellikle anti-semitik eylemlerde bulunmaktadır. Özellikle Aydınlık Yol hareketi ile bu unsurlar arasında işbirliği yapıldığı görülmektedir. Bu örgütler de diğer örgütlerle benzer şekilde uyuşturucu ticareti, fidye amaçlı adam kaçırma, kara para aklama benzeri faaliyetlerle finansmanını sağlamaktadır (Counter Extremism Project, 2019a). Buradan hareketle Peru'da faaliyet gösteren terör örgütlerinin, Latin Amerika'daki genel terör hareketleri ile benzer bir seyir izlediği, amaçları doğrultusunda birbirleriyle sıklıkla işbirliği yaptıkları, çıkar çatışmalarına girdikleri dönemler ve ideolojik farklılık durumlarında birbirleriyle çatıştıkları ifade edilebilecektir.

Peru'daki terörizmle mücadelede özellikle güvenlik güçleri ve Finansak İstihbarat Birimi (FIU)'nun etkin bir mücadele yürüttüğü söylenebilecektir. FIU, Latin Amerika Finansal Hareket Eylem Gücü'nde (GAFILAT) yer almış ve terör örgütlerinin finansmanının önlenmesi konusunda mesafe kat etmiştir (Counter Extremism Project, 2019a). Bu çalışmaların devam ettirilmesi, hem terör örgütlerinin faaliyetlerini sınırlayacak hem de ülkede etkin bir kontrol sağlanmasına imkan sağlayacaktır. Peru'da terör örgütleriyle mücadeleye yönelik halkı bilinçlendirme faaliyetlerinin artırılması ve uluslararası işbirliği imkanlarının geliştirilmesi, ülkedeki terörle mücadele faaliyetlerinin etkinliğini artıracaktır.

Arjantin’de Terörizm

Arjantin, radikal gruplar ve Arjantin Devleti’nin kendinden kaynaklanan gerekçelerle, 2. Dünya Savaşı yıllarına kadar uzanan bir terör geçmişine sahiptir. 2. Dünya Savaşı sonrasında, Arjantin Başkanı Juan Peron, eski Nazi yetkililerini ülkesine almış ve Peronizm olarak da nitelendirilen Nasyonel Sosyalist, bir siyasal ideoloji oluşturmuştur. Bu ideoloji halen de Arjantin’de etkisini sürdürmektedir (Counter Extremism Project, 2019b).

Arjantin’de terörist faaliyetlerin, 1970’lerden bu yana bakıldığında özellikle diğer Latin Amerika ülkelerine benzer şekilde gelişen, “devlet terörizmi” ile başladığı söylenebilir. İlerleyen dönemde en önemli terör örgütünün, komünist Halkın Devrim Ordusu (Ejército Revolucionario del Pueblo-ERP) olduğu görülmektedir. 1976-1983 döneminde etkinliğini artıran bu örgüt, ordu ve istihbarat örgütünün yoğun müdahalesi ile karşılaşmıştır. 1976’da askeri darbe gerçekleşmiş ve süreç diğer Latin Amerika ülkelerine benzer şekilde ilerlemiştir. 1983’te Arjantin’de demokrasi ilan edilmiş ve terör faaliyetleri sınırlandırılmıştır. Günümüzde Arjantin’de sadece üç ülkenin (Arjantin-Paraguay ve Brezilya) sınırının bulunduğu ve Üçlü Sınır olarak da adlandırılan bölgede terörist faaliyetlerin bulunduğu görülmektedir (Böhm, Rubilar ve Sandino, 2012:49-50). Bu bölgede özellikle Hizbullah ve El Kaide gibi çok sayıda terör örgütünün faaliyet gösterdiği bilinmektedir (Counter Extremism Project, 2019b).

Hizbullah’ın Güney Amerika’daki faaliyetleri, 1990’lı yıllarla birlikte, özellikle bölgeye 1948 Arap-İsrail Savaşı ve 1985 Lübnan İç Savaşı döneminde göç eden Arap nüfus üzerine yürütülen çalışmalarla başlamıştır (Gato ve Windrem, 2018). Hizbullah’ın bu bölgede faaliyet sürmesinde yerel unsurlarla yaptıkları işbirliği önem arz etmektedir. Özellikle Venezuela’daki işbirliği yaptıkları gruplar, Lübnan Hizbullah’ının bölgede faaliyet sürmesine imkân tanımaktadır. Lübnan Hizbullah’ı en büyük eylemlerinden birini Arjantin’de Buenos Aires’te 1994’te gerçekleştirmiş ve bir sinagogda gerçekleştirdiği bombalı eylem sonucu bombacı terörist dâhil 85 kişi yaşamını yitirirken onlarca kişi de yaralanmıştır (Wiñazki, 2019). Bu eylem, Arjantin’de birbirinden çok farklı grupların bulunduğu ve ölümcül saldırılar gerçekleştirdiklerini ortaya koymaktadır.

Arjantin’de ayrıca anarşist gruplarında faaliyetlerini sürdürdüğü ancak bu grupların eylemlerinin sınırlı kaldığı ifade edilebilecektir. Arjantin, Finansal Eylem Görev Gücü (FATF) üyesi ve Birleşmiş Milletler Şiddete Varan Aşırıcılık ile Mücadele Planına destek vermektedir. Arjantin, 18 Temmuz 2019’da Hizbullah örgütünü terörist ilan etmiş ve terörizmle

mücadelede uluslar arası işbirliğini artırmıştır (Counter Extremism Project, 2019b). Bununla birlikte, terörizmin ideolojik boyutunun önlenmesi, terörizm için güvenli bölge olan yerlerde denetimlerin artırılması ve Latin Amerika'daki diğer ülkelerle bölgesel işbirliklerinin artırılması Arjantin'in terörle mücadelesinde katkı sağlayabilecektir.

Şili'de Terörizm

Şili'de "terörizm" kelimesi 1970'lerin başlarında sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Soğuk Savaş'ın fazlasıyla ağırlığını hisseden bu ülkede, genel olarak istikrarsızlık hakimdi. 1970'de sosyalist Salvador Allende Gossens, başkanlık seçimini kazandı ve başkanlığının ilk günlerinde "Şili'nin Sosyalizme Giden Yolu" isimli programını ilan etti. ABD, özellikle Fidel Castro'nun bu ülkeyi 1971'de ziyaret etmesi sonrasında, ülkedeki sosyalist rejimi kendine tehdit olarak gördü. İlerleyen dönemlerde toplumda ortaya çıkan sağ ve sol eğilimli gruplar çatışmaya başladılar. Siyasal şiddet terörizm boyutuna ulaştı. 1973'te ABD'nin desteklediği Pinochet bir askeri darbe ile yönetimi devraldı. Pinochet döneminde, Pinochet karşıtlarının terörizmi sıklıkla kullandığı görüldü (Böhm, Rubilar ve Sandino, 2012:54). Pinochet iktidarı son bulduktan sonra, ülkede demokrasinin nispeten oluşmaya başladığı ve terörizm faaliyetlerinin azaldığı ifade edilmektedir.

Şili'de zaman içinde çok farklı terör örgütleri faaliyet göstermiştir. Nazi yanlıları, 2. Dünya Savaşı döneminde ve sonrasında ülkede Nazi yanlısı eylemler gerçekleştirmiştir. Yine Hizbullah örgütünün ülkede kaçakçılık, para aklama benzeri faaliyetler gösterdiği bilinmektedir. Ülkede anarşistler de çok sayıda eylem gerçekleştirmektedir. 80'den fazla anarşi yanlısı grubun ülkede faaliyet gösterdiği ve bu grupların 2005'ten bu yana yaklaşık 200 bombalama eylemi gerçekleştirmiştir. Ülkede ayrıca, ayrılıkçı Mapuche yerlilerinin de gerçekleştirdiği terör eylemleri bulunmaktadır (Counter Extremism Project, 2019c). Bu durum Şili'de terör sorunun çözümü için kapsamlı bir dönüşüm gerektiğini göstermektedir. Zira Şili'de çok farklı terör grupları ayrı ya da birbirleriyle işbirliği içinde terör faaliyetleri gerçekleştirebilmektedir. Şili'deki terör eylemleri çok farklı kaynaklardan ve ülkelere beslenmekte dolayısıyla, terörizme yönelik ülkeler arası işbirliğinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Günümüzün en önemli güvenlik sorunlarının başında şüphesiz terör ve terörizm gelmektedir. Ülkeler terörizmin doğrudan hedefi haline gelmiştir. En genel ifadesiyle, siyasal gerekçelerle şiddet ve korku yaratmak yöntemiyle gerçekleştirilen organize şiddet faaliyetleri biçiminde tanımlanabilecek terörizme uluslararası boyutta ortak bir tanım getirilememiş olması ve bu tanımsızlıktan kaynaklanan ortak bir tepki oluşturulamaması, uzun bir süre daha terörizmin dünya gündeminde yer alacağını göstermektedir.

Terörizm yeni bir sorun değildir. Zira terörizm, insanlık tarihi ile yaşıt sayılabilecek bir olgudur. Terörizmin ilk örnekleri suikastlar, cinayetler ve sansasyonel saldırılar biçiminde kendini göstermiştir. Terörizmin gelişim süreci incelendiğinde de ortalama yarım asra yaklaşan sürelerde farklı terörizm dalgalarının oluştuğu görülmektedir.

Terörizmin gelişiminde özellikle 11 Eylül 2001 saldırıları milat konumundadır. Bu saldırılarla birlikte geçmişten gelen terör ezberi bozulmuştur. Daha öncesinde siyasi gerekçelerle sansasyonel ve küçük çaplı eylemler şeklinde gerçekleştirilen terör eylemleri, ancak bir savaşla kıyaslanabilecek boyutta bir yıkıma ve can kaybına yol açmıştır. Bu durum terörizmin tarihini de bütünüyle değiştirmiştir. Geçmişten beri gerçekleşen terör eylemleri değerlendirildiğinde, 11 Eylül sonrasında hızlı bir sıçrama gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunda da 11 Eylül'ün yarattığı sansasyon etkisinin başka terör örgütlerince örnek alınması, sosyal medyanın hızlı gelişimi ile yapılan eylemlerin hızlı bir şekilde bütün dünyada yayılması imkânının bulunması, 11 Eylül sonrası gerçekleştirilen Afganistan ve Irak müdahaleleri, Arap Baharı ve Orta Doğu halk hareketleri, iç savaş ve darbelerin, terörizme yönelmeyi artırması gibi nedenlerin etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Latin Amerika ülkelerinin çoğu bağımsızlıklarını son birkaç yüzyıl içinde kazanmış, bununla birlikte devletleşme ve demokrasi sürecinde oldukça geri kalmış ülkelerden oluşmaktadır. Bunda da uzun süre sömürge devleti konumunda bulunmaları, kültürel asimilasyona uğramaları, gelir düzeyinin düşük olması, örgütlerin radikalleşmesi, gelir adaletsizlikleri, uyuşturucu üretim, kullanım ve satışının yaygın olması gibi faktörlerin etkili olduğu ifade edilmektedir.

Latin Amerika özellikle Soğuk Savaş süresince, gerek bu ülkeleri kendi yakın çevresi olarak gören ABD'nin, gerekse kendi ideolojisini bu bölgelerde yayma içersinde olan Sovyetler Birliği'nin yoğun ideolojik faaliyetlerinin bulunduğu bir bölgedir. Özellikle Sovyetler Birliğinin etkisi

altında kurulan yönetimler, sonrasında ABD'nin de destek verdiği askeri darbelerle yıkılarak daha otoriter yönetimler oluşturulmuştur.

Latin Amerika'da faaliyet gösteren terör örgütlerinin profillerine bakıldığında genelde tek bir lider tarafından kurgulanmış bir ideoloji doğrultusunda eylemler gerçekleştiren, gelir kaynaklarının arasında özellikle uyuşturucu üretimi ve ticareti bulunan, örgütler bulunduğu görülmektedir.

Latin Amerika'yı uzun bir süredir tehdit eden bu örgütler, tek bir lider tarafından kurgulanarak yönetildiklerinden, liderleri ele geçirildiğinde önemli ölçüde zayıflamakta, zamanla ilgili devletlerin ülkelerde kontrolü sağlamalarına rağmen özellikle uyuşturucu yetiştirilen bölgelerde varlıklarını sürdürmeye devam ettikleri ifade edilebilmektedir.

Son durum incelendiğinde genel olarak 1970-1990 arası dönemde yoğun bir şekilde terör faaliyetlerine maruz kalan Latin Amerika'da günümüzde de terör faaliyetlerinin çeşitli bölgelerde devam ettiği, bununla birlikte özellikle devletlerin yürüttüğü etkin mücadele, örgütlerle iletişim kurma ve liderleri ele geçirme stratejileri ile örgütlerin faaliyetlerinin sınırlandırıldığı ve baskı altında tutulduğu söylenebilir. Örgütlerin temel gelir kaynağı olan uyuşturucu üretim ve ticaretinde bütünüyle kontrol sağlanmadan, suç örgütleri ve terör örgütlerinin bütünüyle sonlandırılmasının mümkün olmadığı değerlendirilmektedir. Latin Amerika'da kırsal bölgeler ve dağlık alanlar bu tür yapılanmalar için doğal yaşam alanına dönüşmüştür. Bölgenin fiziki ve siyasal yapısından kaynaklanan bu doğal yaşam alanı durumu, başka ülkelere gelen yasa dışı yapılanmaların ve terör örgütlerinin faaliyetlerini sürdürmelerine, kendi finansmanlarını sağlamalarına imkân tanımaktadır. Son noktada özellikle Hizbullah terör örgütünün bölgede faaliyet göstermeye başlaması ve uyuşturucu ticaretinden nemalanması, bölge ülkelerine ve ABD'ye yönelik önemli bir tehdit olarak görülmektedir.

Latin Amerika'da yerel örgütlerin dışında, pek çok radikal örgüt de faaliyet göstermektedir. Bunda bölgenin fiziksel koşullarının terör örgütlerinin yuvalanmasına imkân sağlamasının yanında, özellikle siyasal karışıklıkların ve devlet otoritesinin her bölgede etkin kontrol sağlayamaması etkili olmaktadır. Ayrıca, özellikle dünya uyuşturucu ticaretinin önemli bir bölümünün bu bölgeden sağlanması sebebiyle, bölge dışından örgütlerin de ilgisini çekmektedir.

Bu bölgelerde devletlerin etkinliğinin artırılması terör faaliyetlerinin kontrol altına alınmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca bölgede faaliyet gösteren terör örgütlerine yönelik uluslararası organizasyonların çalışmalarını artırması gerekmektedir. Özellikle Birleşmiş Milletlerin

bölgede sivil toplumun bilinçlendirilmesi, eğitim ve terörle mücadele faaliyetlerine destek sağlaması önemli katkı sağlayacaktır. Bölgedeki terör örgütlerinin temel finansman kaynağı olan uyuşturucu üretimi ve ticaretinin sonlandırılması için de yine Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü, Dünya Bankası, Finansal Eylem Görev Gücü (FATF), Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) gibi organizasyonların çalışmalarını artırması önem arz etmektedir.

Latin Amerika'daki terörizm örnekleri ve ülkelerin terörle mücadele tecrübeleri, ülkemizdeki terör örgütleriyle mücadele stratejilerine de katkı sağlayabilecek niteliktedir. Terör örgütlerinin finansmanının önlenmesi, para trafiklerinin denetlenmesi, toplumda uyuşturucuya karşı farkındalığın artırılması, eleman temin yöntemlerinin ortadan kaldırılması için kurumların birlikte çalışması ve toplumda ortak bir tavır oluşturulması önemli katkı sağlayacaktır.

Notlar

1. Peru'da devlet terörüne ilişkin örnek olay ve dava incelemesi için bakınız Mahir Terzi. (2017). İnsan haklarının bölgesel düzeyde korunması üzerine bir inceleme: İnsan hakları ve Amerika (Barrios Altos davası örneği ve Orta Doğu Üzerine Bazı Öneriler). *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 27 (2), 53-92.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Jenkins, B. (2003). The changing characteristics of twenty-first century global terrorism. J. Charles W. Kegley içinde, *The New Global Terrorism* (ss. 15-26). New Jersey: Prentice Hall.
- Laqueur, W. (2001). *A History of Terrorism*. New Jersey: Transaction Publishers.
- Makarenko, T. (2002). Terrorism and transnational organised crime: The emerging nexus. P. Smith, ve P. Smith (Dü.). İçinde, *Transnational Violence and Seams of Lawlessness in the Asia-Pacific: Linkages to Global Terrorism* (ss. 1-10). Hawaii: Asia Pacific Centre for Security Studies, Forthcoming.
- Rapoport, D. (2013). The four waves of modern terror: International dimensions and consequences. İçinde *An International History of Terrorism: Western and Non-Western Experiences* , (ss. 282-310).
- Terzi, M. (2016). *Din Referanslı Terörizm Üzerine*. Ankara. Edge Akademi Yayınları.
- Thornton, T. P. (2006). Terror as a weapon of political agitation. D. C. Rapoport, ve D. C. Rapoport (Dü.). İçinde *Terrorism Critical Concepts in Political Science* (Cilt 3, ss. 41-63). London and New York: Routledge Francis and Taylor.
- Wilkinson, P. (1974). *Political Terrorism*. New York: Macmillan.
- Yenal, S. (2013). *İsrail'in Penceresinden Irak Savaşı*. Ankara: Barış Kitap.

Makaleler

- Afat, E. (2004). Latin Amerika'nın şiddet sarmalında terör. *26 Eylül 2019 tarihinde* <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=8&makaleid=3213> adresinden alınmıştır.
- Bankoff, G. (2004). Risk bölgeleri: Batının terör üzerine görüşleri ve islamın yeri. *Dini Araştırmalar* , 7 (20), 377-386.
- Başeren, S. H. (2003). Terörizm ve uluslararası ilişkiler. *Stratejik Araştırmalar Dergisi* (1), 51-58.
- Böhm, M. L., Rubilar, R. A.-F., ve Sandino, D. F. (2012). Terrorism and anti-terrorism in South America with a special consideration of Argentina, Chile and Colombia. *Porto Alegre* , 4 (1), 46-74.
- Bushnell, D., Kittleson, R. A. ve Lockhart, J. (2019). History of Latin America. [https://www.britannica.com/place/Latin-America\(ErişimTarihi15.11.2019\)](https://www.britannica.com/place/Latin-America(ErişimTarihi15.11.2019))
- Gato, P. ve Windrem , R. (2018). Hezbollah builds a western base. *Telmundo. NBC News*. 06 Aralık 2019 tarihinde <http://www.nbcnews>.

[com/id/17874369/ns/world_news-americas/t_hezbollah-builds-western-base/#.W3d7Oc5KiM8](https://www.bbc.com/id/17874369/ns/world_news-americas/t_hezbollah-builds-western-base/#.W3d7Oc5KiM8) adresinden alınmıştır.

- Hamsici, M. (2016). 18 Temmuz 2019 tarihinde [https://www. bbc.com /turkce/haberler-dunya-37490795](https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37490795) adresinden alınmıştır
- Hashim, M. (2014). Iraq and Syria: Who are the foreign fighters?. BBC. 06.12.2019 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-29043331> adresinden alınmıştır
- Kırımtat, G. (2019). Hasan Sabbah, Alamut, Haşhaşiler. 18 Temmuz 2019 tarihinde <https://www.tarihli-sanat.com /hasan-sabbah-alamut-hashasiler/> adresinden alınmıştır.
- Kurum, M ve Avcı, E. (2018). Radikalizm ve aşırıcılıktan terörizme: Siyasal şiddetin araçsallaştırılması. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*.14-28, 37-91.
- Paksoy, E. (2013). Terörizmin tarihsel süreci. 18 Temmuz 2019 tarihinde <http://www.derindusunce.org/2013/02/08/terorizmin-tarihsel-sureci/> adresinden alınmıştır.
- Sevinç, E. (1996). Latin Amerika ekonomisi.15 Kasım 2019 tarihinde archive.ismmmo.org.tr /docs /malicozum /13-EserSevinc85 adresinden alınmıştır.
- Schoen, D. E. (2019). How leftism, corruption, and narco-terror are crippling Latin America. 14 Kasım 2019 tarihinde <https://www.encounterbooks.com /features/leftism-corruption-narco-terror-crippling-latin-america/> adresinden alınmıştır.
- Smith, M.,ve Zeigler , S. (2017). Terrorism before and after 9/11 – a more dangerous world? *Research and Politics* (October-December), 1-8.
- Sullivan, M. P., Beittel, J. S. (2016). Latin America: Terrorist issue. *Congressional Research Service Report Library of Congress*. 16 Kasım 2019 tarihinde <https://fas.org/sgp/crs/terror/RS21049.pdf> adresinden alınmıştır.
- Terzi, M. (2017). İnsan haklarının bölgesel düzeyde korunması üzerine bir inceleme: İnsan hakları ve Amerika (Barrios Altos davası örneği ve Orta Doğu üzerine bazı öneriler). *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 27 (2),53-92.
- Turan, A. P. (2010). Latin Amerika devletlerinin bütünleşme çabaları ve AB modeli. 15 Kasım 2019 tarihinde <http://www.bilgesam.org/incele/90/-latin-amerika-devletlerinin-butunlesme-cabaları-ve-ab-modeli/#.Xc7Ol25uKB8> adresinden alınmıştır.
- Vargas, R. (1999). The revolutionary armed forces of Colombia (FARC) and the illicit drug trade. 18 Temmuz 2019 tarihinde <https://www.tni.org/ my/node /1464> adresinden alınmıştır.

Yazarı belli olmayan web sitesi makalesi

- 11 Eylül saldırıları: 2001'de neler yaşandı, 18 yılda neler değişti?.* (2019). 11 Temmuz 2019 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49653233> adresinden alınmıştır.
- Argentina: Extremism & counter-extremism.* (2019b) 07 Aralık 2019 tarihinde <https://www.counterextremism.com/countries/argentina> adresinden alınmıştır.
- Aydınlık yol nedir?* (2019). 09 Eylül 2019 tarihinde <https://www.timeturk.com/aydinlik-yol-nedir/haber-794256> adresinden alınmıştır.
- Chile: Extremism & counter-extremism.* (2019c) 07 Aralık 2019 tarihinde https://www.counterextremism.com/sites/default/files/country_pdf/CL-08092018.pdf adresinden alınmıştır.
- Eski FARC liderleri yeniden silahlaniyor.* (2019). 16 Kasım 2019 tarihinde <https://www.cnnturk.com/dunya/eski-farc-liderleri-yeniden-silahlaniyor> adresinden alınmıştır.
- FARC'ın 85 eski üyesi öldürüldü.* (2019). 17 Kasım 2019 tarihinde <https://www.gazeteduvar.com.tr/dunya/2019/01/01/farcin-85-eski-uyesi-olduruldu/> adresinden alınmıştır.
- History.* (2019). 13 Eylül 2019 tarihinde <http://www.terrorism-research.com/history/early.php> adresinden alınmıştır.
- Kolombiyada silah bırakan Farc'ın yarım asırlık öyküsü* (2016). 26 Eylül 2019 tarihinde <https://www.cnnturk.com/dunya/kolombiyada-silah-birakan-farcin-yarim-asirlik-oykusu?page=1> adresinden alınmıştır.
- Latin American terrorism: The Cuban Connection.* (1979). 13 Kasım 2019 tarihinde <https://www.heritage.org/americas/report/latin-american-terrorism-the-cuban-connection> adresinden alınmıştır.
- Peru: Extremism & counter-extremism.* (2019a) 07 Aralık 2019 tarihinde <https://www.counterextremism.com/countries/peru> adresinden alınmıştır.
- US department of state country reports on terrorism 2017 - Foreign Terrorist Organizations: Revolutionary Armed Forces of Colombia* (2017). 17 Temmuz 2019 tarihinde <https://www.refworld.org/docid/5bcf1f2c13.html> adresinden alınmıştır.

Kongre Bildirileri

- Başeren, S. (2006). *Kavramsal özellikleri ile terörizm*. Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 7-18

EXTENDED SUMMARY

Evaluation of Terrorism in Latin American Countries with Changing Terrorism Concept

Introduction

Despite numerous studies on terrorism, it is not possible to reach a worldwide accepted definition of terrorism. Along with the recent rise in terrorism from the national dimension to the international dimension, terrorism has become one of the most important security problems in the world and the death or serious injury of many people of different nationalities have not changed this situation.

Latin America has been a colony of various countries for a long time. Although it gained independence over time, Latin America is consisting of the countries that couldn't experience the Western sense of democracy and Western values enough. Latin America also faced significant ideological pressure during the Cold War. At this point, it is also a region where different ideologies clash ideologically. The region is also a region where different ethnicities live together and there are income injustices and cultural integration problems.

The Problem of Identification of Terrorism

To create a different and holistic definition of terrorism, we can define terrorism as to carry out symbolic acts or threatening acts in order to influence political behaviors by creating fear, horror and panic on individuals and countries in a particular country or around the world and to direct them in accordance with the political aim to be achieved (Wilkinson, 1974: 9, Jenkins, 2003: 15, Thornton, 2006: 43; Makarenko, 2002: 3-4, Basaren, 2006: 9).

Development of Terrorism and Terror Waves Approach

When the literature on the development and spread of terrorism is examined, the analysis by David C. Rapoport (2011) of four successive waves comes to the fore. According to Rapoport, terrorism in the modern sense began in Russia in 1880 and was completed in 1920, spreading over 10 years to Western Europe, the Balkans and Asia. This wave, also referred to as the Anarchist Terrorist Wave, lasted 40 years. The second wave, The Anti-Colonial Wave, started in the 1920s and ended in the 1960s. The Third wave, which began in the 1960s, is described as the New Left Wave, leaving several groups active in Nepal, Spain, England, Peru and Colombia in 1979 to replace the fourth wave, "Religious Wave". If this wave develops

like the previous waves, it is expected to disappear by leaving it to another wave until 2025 (Rapoport, 2013: 282).

New Generation Terrorism

The picture of the September 11 attacks proved that nothing in the world would be the same as before. Politics, diplomacy and defense policies have changed so that they never go back. One of these changes was the change in the dimensions and types of terrorism. While the classical understanding of terrorism was limited to symbolic actions taken in line with the goals of the terrorist organization in a given country, terrorism changed dimension with September 11. Terrorism is now beyond the national dimension and symbolic goals, which can kill many people and produce war-like consequences.

Terror introduced itself to the whole world after 9/11. Terrorism is the last link in the imagination of certain regions outside the West and the long and dangerous chain of conditions, and as a result, these regions have been identified as “risk zones by Westerners. The nature of terror has changed and actions have become more lethal. Attacks are carried out in the most destructive way (Bankoff, 2004: 377-378).

The Arab Spring, the coups and civil wars that took place especially in the Middle East region after September 11 caused a significant increase in the acts of terror in the world structure. During this period, terrorist groups occupied the world public for a long time. The ISIS terrorist organization has become strong enough to declare a state in Iraq and Syria and has set the world agenda. Together with ISIS, a new group of terrorist profiles has emerged, known as Foreign Fighters and involved in terrorist activities in a region other than the country in which they reside.

Terrorism in Latin America

Latin America is a region that encompasses the whole of South America, including Mexico, Central America and the Caribbean Islands. The people of the region generally speak languages of Latin origin. The region consists of countries colonized by the Spanish and Portuguese from the 15th to the 19th centuries. The countries of the region gained independence in the 18th and 19th centuries in general. It is stated that the Spanish and Portuguese elements will prevail in the region for a long time and it may be better to call the region in the form of Iberian America instead of Latin America (Bushnell, Kittleson and Lockhart, 2019). Faced with economic and political instability, these states can not overcome these problems today due to lack of infrastructure (Turan, 2010). The Latin American economy is shaped by four main countries: Brazil, Argentina,

Mexico and Chile, and these economic developments shape the countries that are counted as well as Colombia, Peru and Venezuela (Sevinç, 2019).

Conclusion

Most of the Latin American countries have gained their independence in the last few centuries, but they have been considerably underdeveloped in the process of nationalization and democracy. It can be stated that factors such as being a colonial state for a long time, cultural assimilation, low income level, radicalization of organizations, income injustices, widespread drug production, use and sale are effective.

Latin America is a region of intense ideological activity, especially during the Cold War, both in the US, which considers these countries as their immediate surroundings, and in the Soviet Union, which is involved in spreading its own ideology in these regions. Particularly under the influence of the Soviet Union, the administrations were destroyed by military coups supported by the USA and more authoritarian administrations were formed. When we look at the profiles of terrorist organizations operating in Latin America, it is seen that there are organizations that carry out actions in line with an ideology constructed by a single leader, especially among the sources of drug production and trade. These organizations, which have been threatening Latin America for a long time, are fictitiously managed by a single leader, which weakens significantly when their leaders are seized, and it can be stated that although the states concerned over time maintain control in the countries, they continue to exist in the regions where drugs are grown.

Increasing the effectiveness of states in these regions will contribute to the control of terrorist activities. In addition, international organizations should increase their activities against the work of terrorist organizations operating in the region. In particular, the United Nations' activities about raising awareness of civil society in the region, supporting education and counter-terrorism will contribute to the region. It is also important for organizations such as the United Nations and the World Health Organization to increase their activities in order to terminate the production and trade of drugs, which is the main financing source of terrorist organizations in the region.